

REVUE PLAV

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 3.3.2006

č.34

Maxim Gorkij

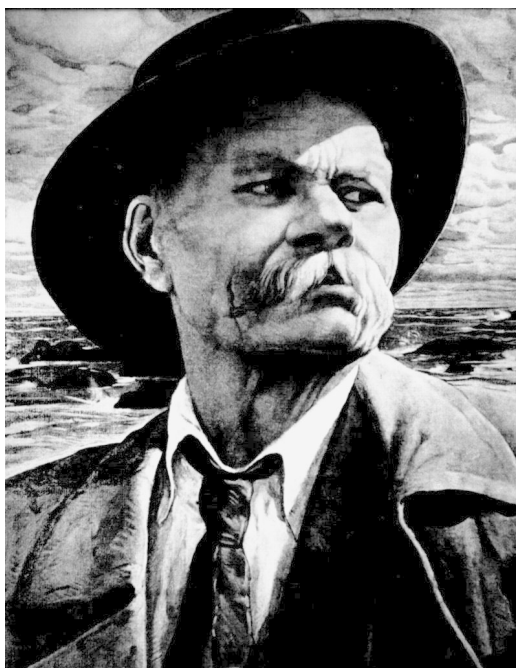
28. března 1868 – 18. června 1936

Vlastním jménem Alexej Maximovič Peškov, byl ruský spisovatel, dramatik, básník a revolucionář. Bývá považován za průkopníka socialistického realismu.

V roce 1879 osiřel a od té doby se musel živit víceméně samostatně, střídal různá zaměstnání a od 15 let (1883) se toulal po Rusku a vzdělával se. V této době se aktivně zapojil do revolučního hnutí. Po VŘSR odešel do emigrace, kde žil několik let, ale pak se na jednu ze Stalinových výzev vrátil. V Čechách (Mariánské Lázně 1923–1924) si léčil tuberkulózu.

Gorkij zcela jistě věděl o utrpení, které je Rusku způsobeno socialismem, ale přesto dál tento režim propagoval, nebylo to způsobeno strachem, mohl Rusko opustit, ale rozhodl se obětovat pravdu revoluci.

<http://www.wikipedia.cz>

Ivan Bunin: Gorkij

Část úvahy z roku 1936, napsané po Gorkého smrti.

Počátek onoho podivného přátelství, které mě s Gorkým spojovalo – podivného proto, že jsme po téměř dvě desetiletí byli považováni za přátele, ale ve skutečnosti jsme jimi nebyli – tak tedy onen počátek spadá do roku 1899. Konec pak do roku 1917. Tehdy se stalo, že

muž, k nepřátelství s nímž jsem za těch skoro dvacet let neměl jediný osobní důvod, se najednou stal mým odpůrcem, který ve mně dlouho vyvolával děs a rozhořčení. Časem tyhle pocity vyhořely a on pro mě jakoby přestal existovat. Jenže teď se stalo něco zcela nečekaného:

„L' écrivain Maxime Gorki set décédé. . . Alexis Péschkoff. . . connu en littérature sous le nom Gorki, était né en 1868 a Nijni-Novgorod d' une famille de cosaques. . . “

„Zemřel spisovatel Maxim Gorkij. . . Alexej Peškov, známý v literatuře pod jménem Gorkij, se narodil. . . roku 1868 v Nižním Novgorodu v kozácké rodině. . . “

Prosím, ještě jedna legenda s ním spojená. Nejdřív byl bosák, a teď je dokonce kozák. . . I když je to s podivem, o lecčem v Gorkého životě nemá dodnes nikdo ponětí. Kdo zná jeho životopis opravdu hodnověrně? Proč bolševici, kteří ho prohlásili za největšího z géniů a vydávají jeho nepřeberné spisky v milionových nákladech, doposud veřejnosti neposkytli jeho životopis? Osud tohoto člověka je vskutku pohádkový. Už tolik let světové slávy, naprosto bezpříkladné co do nezaslouženosti a založené na přímo neslýchaně šťastné shodě okolností nejen politických, ale i leckterých jiných – například na faktu, že publikum o jeho životě neví prakticky nic. Jistě, talent to je, ale až doposud se nenašel nikdo, kdo by poctivě a odvážně promluvil o tom, jakého druhu je talent, který stvořil kupříkladu takovou věc jako je Píseň o sokolovi – tedy píseň o tom, že vskutku neznámo proč „vysoko do hor vplazila se užovka a ulehla tam“ a pak tam za ní přiletěl jakýsi neuvěřitelně hrdý sokol. Všichni jen opakují: „bosák, který vzlétl ze dna lidoového moře. . . “ Jenže nikdo už nezná dosti důležité údaje, které si přečteme například v Brockhausově slovníku: „Gorkij-Peškov Alexej Maximovič. Narodil se v roce 1869 v typicky buržoazním prostředí: Otec byl přednostou kanceláře velké paroplavební společnosti. Matka pocházela z rodiny bohatého barvíře. . . “ O zbytku toho životopisu nikdo nemá řádnou povědomost a všichni vycházejí jen z jeho autobiografie, na níž je podezřelý už její styl: „Číst a psát jsem se učil podle dědečkova žaltáře a později, už jako kuchtík na parníku, od kuchaře Smurého, člověka podivuhodně silného, drsného – a zároveň jemného. . . “ Zač stojí už jen tehle věčně cukrkandlový gorkovský obrázek! „Smuryj mě, který jakýkoli potištěný papír až do této chvíle zuřivě nenáviděl, naučil přímo zběsilé lásce ke čtení a já začal málem k zešílení hltat Někrasova, časopis Niva, Uspenského, Dumase. . . Od kuchtíků jsem se dostal mezi zahradníky a v té době polykal klasiky a literaturu prostonárodní. V patnácti jsem si usmyslel, že budu studovat, a odjel jsem do Kazaně – s bláhovou jistotou, že vědění je každému zájemci poskytováno zadarmo. Ukázalo se ovšem, že tak tomu není, díky čemuž jsem nastoupil zaměstnání v preclíkárně. Během téhle práce jsem navázal mezi studenty pár známostí. . . A v devatenácti jsem do sebe vsadil kulku, a když jsem si odstonal, kolik se v takovémto případě sluší a patří, zase jsem ožil, abych se věnoval obchodu jablky. . . V odpovídajícím věku jsem pak byl povolán k řádnému odsloužení vojenské povinnosti, ale když se zjistilo, že děravé neberou, stal jsem se poslíčkem u advokáta Lanina; jenže pak jsem si rychle uvědomil, že mezi inteligencí se necítím právě nejlíp, a vydal jsem se na toulky po jihu Ruska. . . “

Ve dvaadevadesátém Gorkij v novinách Kavkaz otiskl svou první povídku Makar Čudra, která začíná banalitami vskutku mimořádnými: „Vítr po stepi roznášel zádumčivou melodii vln, nabíhajících

na břeh. . . Mlha podzimní noci se polekaně zachvívala a stejně polekaně uskakovala před záblesky ohně, nad nímž se tyčila hřmotná postava starého cikána Makara Čudry. Ten pololežel v majestátní póze svobodného člověka, metodicky pobafával ze své obrovité dýmky, vypouštěl z nosu i úst hustá klubka kouře a říkal: „Vítá te takovej otrok, co je to širěj svět? Ví, co jsou to stepní dálavy? Potěší jeho srdce mluva mořský vlny? Kdepak! Protože je otrok, bráško!“ Tři roky nato spatřil světlo světa i slavný Čelkaš. To už se ale o Gorkém mezi inteligencí hodně mluvilo, a kdekdo doslova hltal jeho Makara Čudru i další dílka ze spisovatelova pera – povídky jako Jemeljan Piljaj nebo Děda Archip a Ljoňka. . . Gorkij se mezitím proslavil i satirickými prózami, například povídkou O milovníku pravdy čížkovi a o datlovi, který lhal; znám byl i jako fejetonista, psal fejetony (do Samarské gazety), které podepisoval kupříkladu pseudonymem Jehudiil Chlamys. Pak ale spatřil světlo světa Čelkaš. . .

Právě v této době ke mně dolehly první konkrétní zvěsti o něm; v Poltavě, kam jsem občas zajížděl, se najednou rozkřiklo: „U Kobeljaků se usadil mladý spisovatel Gorkij. Figura vsutku malebná. Takový statný chlapák ve volné pelerině, klobouku se širokánskou krempou a málem dvacetikilovou sukovicí v ruce. . .“ Opravdu jsme se s Gorkým seznámili na jaře devětadevadesátého. Přijedu do Jalty, vykračuji si to po nábřeží a co vidím: Proti mně jde s někým Čechov a kryje si tvář novinami – snad před prudkým sluncem, snad před tím, co kráčí vedle něj, cosi hučí basem a jeho ruce neustále vzlétají z peleríny k obloze. Zdravím se s Čechovem a on mi povídá: „Seznamte se, tohle je Gorkij.“ Tak se představuji, dívám se na něj a přesvědčuji se, že v Poltavě mi ho popsali zčásti správně – měl pelerínu, širák i sukovici. Pod pelerínou jsem zahlédl žlutou hedvábnou halenu, kterou si přepásal dlouhou hedvábnou šňůrou krémové barvy a která byla také při spodním lemu i kolem stojatého límečku vyšívaná různobarevnými hedvábičky. Rozhodně to ale nebyl chlapák a rozhodně nebyl statný, jen vysoký a mírně přihrblý ryšavý mladík s nazelenalýma těkavýma očima, pihovatým kachním nosem se širokým chřipím a žlutým knírem, který si, mírně pokašlávaje, stále uhlazoval prsty – vždycky si do té špetky jemně plivne a zase knír vyžehlí. Vykročili jsme dál, on si zapálil, zhluboka zatáhl a pak už jen dál basovitě hučel a mával rukama. Jakmile dokouřil papirosu, nechal do jejího náustku skanout sliny, aby ohařek uhasily, pak ho teprve odhodil a mluvil dál; na Čechova jen občas letmo pohlédl a snažil se zjistit, jaký jeho vyprávění zanechává dojem. Hovořil nahlas, jakoby z celého srdce, horoucně a neustále v metaforách, neustále v jakýchsi udatovských provoláních, chtěně obhroublých a primitivních. Bylo to nekonečně dlouhé a neuvěřitelně nudné vyprávění o jakýchsi volžských boháčích kuceckého i mužického původu, nudné především pro jednotvárný sklon k nadsázce – všichni ti boháči se posluchači jevíli jako bohatější z ruských bylin – a kromě toho i k nepřiměřenosti obrazů a patosu. Čechov téměř neposlouchal. Jenže Gorkij pořád mluvil a mluvil. . .

Málem od téhož dne mezi námi vzniklo cosi jako přátelské sblížení, z jeho strany snad až poněkud sentimentální, jako by mnou byl ostýchavě nadšen:

„Vy jste přece poslední spisovatel šlechtického původu, z oné kultury, která světu dala Puškina a Tolstého!“

Jakmile si Čechov chytil drožku a odjel k sobě do Autky, Gorkij mě pozval k sobě do Vinogradné ulice, kde si pronajal pokoj; tam mi s nemotorným, šťastným, komicky přihloupkým úsměvem, v němž směšně krčil nos, ukázal fotografii své ženy s tlustým okatým dítě-

tem v náručí, pak kousek nebesky blankytného hedvábí a se stále stejnými grimasami řekl:

„To jsem jí koupil na blůzku, víte. . . Tě ženě. . . Přivezu jí to jako dárek. . .“

Teď to ovšem byl člověk zcela jiný než na nábřeží v Čechovově společnosti – milý, legračně se pitvořící, až seabemrškačsky skromný a hovořící nikoli basem a s hrdinskou hrubostí, ale užívající spíš jakéhosi neustále se omlouvajícího, hraně srdečného povolžského repetění s důrazem na každé „o“. V tomto i onom případě hrál – se stejným potěšením a nepřetržitě; později jsem se dověděl, že by dokázal vést tyhle monology od rána do večera – vždy stejně obratně, dokonale zvládaje tu či onu roli, a v působivých místech, kdy se snažil být co nejpřesvědčivější, snadno ze svých nazelenalých očí uměl vymáčknout i slzy. Zároveň jsem odhalil i některé další jeho povahové rysy, které jsem pak ve stále stejně podobě sledoval dlouhá a dlouhá léta. První rys byl ten, že ve společnosti byl úplně jiný, než když jsme spolu zůstali sami dva, popřípadě když byl úplně sám – ve společnosti nejčastěji temně hučel, tváří v tvář publiku, které jím bylo nadšeno, bledl samolibou ctižádostí, neustále hovořil o něčem hodně drsném, důležitém a vznešeném, své obdivovatele a obdivovatelky rád poučoval a hovořil s nimi jednou příkře a přezíravě, jindy zase suše a nabádavě; když jsme spolu zůstávali sami dva a nebo když se ocitl mezi lidmi, které měl rád, byl najednou milý, tak nějak naivně rozdychtěný, skromný a snad až zbytečně ostýchavý. Dalším jeho důležitým povahovým rysem bylo jeho zbožnění literatury a kultury, o nichž mluvil až k zbláznění rád. To, co mi později opakoval bezpočtukrát, začal říkat už tehdy v Jaltě:

„Pochopte – vy jste skutečný spisovatel především proto, že kulturu a dědictví vznešených uměleckých hodnot ruské literatury máte přímo v krvi. A našinec, tvořící pro nového čtenáře, se musí této kultuře neustále učit, ctít ji z celého srdce – jedině v takovém případě do nás jako do spisovatelů taky něco bude!“

Nepochybně v tom byla ta jeho věčná hra, v onom sebepokoření, které je nadutější než pýcha. Ale bylo to i upřímné – copak by se jinak něco takového dalo tvrdit tolik let, občas ještě ke všemu se slzou v oku?

přeložil Libor Dvořák

Ivan Bunin: Proklaté dny

Fragmentsy z jedné knihy. Kniha jako celek vyjde v nakladatelství Argo pod názvem „Proklaté dny“, i když by se mohlo zdát jinak.

„Deník“

3. října

Včera ve tři s Koljou do Osinových dvorů. Skorodnoje zdáli vypadá jako takový rezavě hnědý medvěd. Jeli jsme přes Remerský les. Doubky byly všechny bronzové. Lesem se táhne kouzelný rybník, na jednom místě do jeho zrcadla stéká dokonale zlatý odraz jakéhosi sklánějícího se stromu. Strážní budka, psík vedle ní je tak vzteklý, že se mu naježila všechna srst – a to nás zná; z budky vyběhl ten děda, rozverně veselý, těkavý a zmatený děda, kterého jsem viděl ve Skorodném. Fjodor Mitrofanyč samozřejmě lhal, když řekl, že Vaňkovi zabavili pušky; byl tu poprask, protože střílel na rybníce panské kachny, zrovna vedle téhle budky, ale nezabavili. „Kde ses tu vzal?“ – „Hnedlinko to bude. . .“ S nezřízenou radostí a zároveň tajemně: „Du si koupit prasátko, vod Boris Borisyče. . . Boris Borisyč vodpovídá. . .“ (místo „povídá“ – a velice často to říká nevhod

– ačkoli. . .). Byli jsme v Polském (vesnička). Dva naprosto modré rybníky – za námi, když jsme vyjížděli do kopce, podvečerní slunce. Ohromila mě malebnost a odloučenost Logofetovy usedlosti. Kolem sad a u domu stromy – ten hlavní je ryšavě bronzový, bronzový. Naše někdejší rodové sídlo. Zmocnila se mě myšlenka to koupit. Skla v oknech domu hoří jako stříbrná slída, jako zář/ivé/ hvězdy, už zdáli. V Osinových Dvorech jsme potkali dva mužiky: jeden byl zrzek, s bramborovitým nosem, takový oslnivě laskavý profesor, ale mě uchvátil ten druhý: IV. /?/ stol., Boris Godunov, ta masivnost nosu, rtů, tlustého chřípí, profil skoro strašlivě hrubý, černé hrubé vlasy se pod čapkou mísí se stříbrem. Někdejší lidé byli asi opravdu onačejší. Jaká nicotnost a malichernost se zračí v rysech dnešní omladiny! Ti muzici říkali, že o novém zřízení toho moc nevědí. A odkud taky? Celý život viděli jen Osinové Dvory. A tak se *nemohou zajímat/* o něco jiného, o svůj stát. Jak by mohla fungovat lidovláda, když tu není znalost vlastního státu, smysl pro tento stát – pro ruskou zemi, a nejen pro vlastní děsjatinu!

Šest hodin večer. Zrovna byl venku. Jak je tak krásně. Už zrovna tak na podzimní plášť. Po rukou přebíhá příjemný chládek. Jaké štěstí je dýchat tenhle sladký chladivý vítr, který volně a klidně už kolik dní vane od jihu, kráčet po suché hlíně, dívat se na sad, na strom, ještě oděný v hnědém listí, které rudne snad ve slunce západu (i když ten západ je skoro bezbarvý), snad vlastními barvami. Celá alej je zasypána rudnoucím, suchým, svraštělým listím, které čímsi sladce voní. Jak nový je pohled skrz průhledný sad, za nímž je vidět nepatrně zelenavý vzduch nad dolinou, a západ celý sad plní narůžovělým svitem. Téměř vše je holé, skoro všechny javory na náspu a alej atd., jen jabloně jsou /v/ zlatavě přibronzovělém drobném mrtvém listoví.

Vláda je „tvrdá, rozhodla se potlačit pogromy“. Jak směšné! To chce přemlouvat? Ne, tohle *ona* nedokáže! „Oni ani ti ministři nejsou o moc lepší než my ostatní!“ Včera v poledne rozmluva s vojákem Alexejem – zběsile proti Kornilovovi, za všechno může vrchnost, „nám bolševikům, proletariátu, nikdo nevěnuje pozornost, a třeba takový Němci. . .“ Jsou to kojenci, položivočišná chátra!

Náladu mám teď dobrou, napsal dvě nové básně /nečit./.

Šel procházkou do Kolontajevky, ráno poslal knihu Bělevskému (poslední díl svázané Nivy).

Nikdo není hmotarštější než náš lid. Ten vykácí všechny sady. Dokonce i když jedí a pijí, chuť je nezajímá – hlavní je se nažrat. Ženské vaří vyloženě s podrážděním. A jak vlastně nesnášejí jakoukoli vládu, jakékoli donucení! Jen to zkuste a zaveďte povinné vzdělání! Těm je třeba vládnout s revolverem u spánku. A jak využijí každé živelné pohromy, když se moc vymkne z rukou – teď by třeba zabíjeli doktory (cholerové vzpoury), i když samozřejmě nejsou takoví idioti, aby úplně uvěřili, že lékaři otrávil studny. Je to zlý lid! Podílet se na veřejném životě, na řízení státu nemohou a po celé dějiny ani *nechtějí*.

Procházka do Kolontajevky byla nádherná: jaká temně modrá zeleň modřínů, které ještě nezežloutly! (Jsou ještě takové, i když většina už zasypala všechny pěšinky svými vlásky.) Šli jsme cestičkou – před námi břízy, jejich kmeny, pak tenké trubky modřínů, šerá tma a skrz tohle modravě kamenné nebe (slunce bylo za námi, táhlo na čtvrtou). Böcklin postřehl cosi nového, cosi zázračného. A jak se ty tenké trubky, poseté ostrými suky, lehce pohybují. Tak plavně, velmi plavně a vlastně do všech stran!

U Bachtějarovic stohu už je skrz holý sad vidět chrám. Jak nový pohled, sotva skončilo léto!

Intelligence lid neznala. Mládež se učila spíš Erfurtský program!

Půlnoc 17.–30. dubna

Náladu měl ráno hroznou – byl v Crédit Lyonnaise, v trezoru pro šekovou knížku. Ze vzteku jsem si ze sejfu vyzvedl všechno – pracovní verze, dopisy, rodinné stříbro atd. – nechal jsem tam jen dluhopis v hodnotě 500 r. – tuším válečný dluhopis. Propukl tam skandál – Globovi se ztratil briliantový prsten v ceně nějakých deseti tisíc. Buran, který mu ho zřejmě ukradl – nějaké bolševické panstvo – strašně řval a mlel pořád jedno a to samé. Kdyby tu vopravdu byl, tak by tu přece byl.

Moskvu vyzdobují. Nepopsatelný pocit – jaký cynismus, jaký (. . .) výsměch do tváře toho stáda – ruského lidu! A právě tenhle lid, ti divoši, prasata špinavá, líná krvežíznivá a dnes celým světem opovrhovaná budou slavit *internacionalistický* svátek. A co teprve to chámské, neslýchaně nejpapné a podlé kácení Skobeleva! Sochu stáhli a povalili tváří na nákladák. . . Zrovna v den, kdy přišla zpráva, že Turci dobyli Kars! Zítra, v den, kdy byl zrazen Kristus, se konají oslavy zrádců Ruska!

Večer u Avilovovů. Chvála Bohu prší! Kéž by to tak bylo i zítra, pokud možno průtrž mračen! Člověk opravdu čeká už jen na zázrak – tak strašlivě ho duše bolí! Kéž by je bouře zabila a potopa zaplavila! Říká se, že rozhořčených kácením pomníků je opravdu hodně. (Jenže copak oni si s tím lámou hlavu, s nějakým našim rozhořčením?!) „To nařídili Němci (nebo Turci)!“ Náš domovní výbor je zbabělý – shání látku na rudé vlajky, všichni se bojí, že když nesplní příkaz a nebudou „slavit“, tak trestu neuniknou. A takhle je to po celé Moskvě. Budiž proklet den mého zrození v této proklaté zemi!

A Ajchenvald – a vlastně nejen on – zcela vážně přemítá o události tak nicotné, jako že Andrej Bělyj a Blok, ten „něžný rytíř krásné dámy“, se stali bolševiky! No Bože, a koho to zajímá, co se stalo nebo nestalo ze dvou zkurvysynů, ze dvou arciblbů!

Poledne 1. máje

Od rána šedivo a chladno. Teď už vykukuje a začíná hřát slunce. Obludně čeledínské detaily Dybenkova chování (právě začal jeho soud). Idiotsky rétorický kvil Andreje Bělého v Žizni na adresu prvního máje. Tyhle noviny jsou vůbec jen snůška banalit a nestydatosti. A přitom do nich přispívají skoro všechny naše celebrity. Mizerové!

„Proklaté Dny“

6. února

Noviny píší o počínajícím tažení Němců proti nám. Všichni si říkají: „Kéž by!“

Šli jsme na Lubjanku. Místy byly „mítingy“. Ryšavec v kabátě se stojacím persiánovým límečkem, ryšavé kučeravé obočí. S čerstvě vyholenou napudrovanou tváří a s ústy plnými zlatých korunek, jednotvárně, jako by to předčítal, mluví o nespravedlnosti starého režimu. Vztekle mu oponuje pán s nosem pršáčkem a s vykulenými očima. Do toho všeho se horlivě a většinou nevhod pletou ženské, přerušují spor (zcela zásadní, jak se ráčil vyjádřit ryšavec) nepodstatnými detaily a chvatnými historkami z vlastního soukromí, jež mají dokázat, že se tu odehrává čertvíco. Několik vojáků, kteří zřejmě ničemu nerozumějí, ale jako obvykle o čemsi (přesněji řečeno o všem) pochybují a podezíravě pokyvují hlavami.

Přistoupil i nějaký sedláček, děda s bledými naducanými tvářemi a šedou špičatou bradou, již, sotva přišel, zvědavě strčil do davu, zabořil ji mezi rukávy dvou vytrvale mlčících a o to pozorněji naslouchajících pánů: začal také poslouchat, ale zřejmě také ničemu

nerozuměl a nikomu a nic nevěřil. Pak přistoupil vysoký modrooký dělník a dva další vojáci se slunečnicovými semínky v hrsti. Oba vojáci jsou krátkonozí, žvýkají semínka a nedůvěřivě a chmurně se rozhlíží. Ve tváři dělníkově neustále hraje krutě veselý úsměšek a pohrdání; stojí stranou davu a tváří se, že se tu zastavil jen tak na okamžik, jen tak pro zábavu a říká si: Však já vím, že tu všichni melou jen hlouposti.

Jedna dáma si překotně stěžuje, že teď nemá co do úst, že mívala soukromou školu, ale že musela všechny žáčky rozpustit, protože pro ně nemá ani kousek jídla:

„Komu ti bolševici přinesli co dobrého? Nikomu, všem je huň, především nám obyčejným lidem!“

Naivním hláskem ji přerušila jakási zmalovaná čubička a začala vykládat, že Němci tu budou každou chvíli a že všichni draze zaplatí za to, co tu provedli.

„Než přijdou Němci, tak vás všechny podřežeme,“ poznamenal chladně dělník a šel pryč.

Vojáci přikývli – „to je rozumná řeč!“ – a taky se vzdálili.

O tomtéž se mluvilo i ve vedlejším houfu, kde se dohadoval nějaký praporčík s jiným dělníkem. Praporčík se snažil promlouvat co možná nejmírněji a uplatňovat logiku. Téměř podlézal, ale dělník na něj stejně křičel:

„Takový jako vy by měli spíš mlčet! A nešířit mezi lidem propagandu!“

K. říkal, že včera u nich zase byl R. Seděl tam asi čtyři hodiny a celou tu dobu nepřítomně zíral do knížky, která se povalovala na stole a která pojednávala o magnetických vlnách, potom pil čaj a snědl všechn chleba, který rodina dostala na přiděl. Takový mírný, tichý, rozhodně žádný halama – a najednou si přijde, neomaleně se rozsedne, sní všechn chleba a je mu úplně jedno, co na to hostitelé. Lidé vlčí věru rychle! Blok se otevřeně přidal k bolševikům. Otiskl článek, který nadchl Kogana (P.S). Ještě jsem to nečetl, ale celkem jsem tušil co tam bude a převyprávěl to Erenburgovi – a ono se ukázalo, že jsem to vytušil téměř přesně. Ta písnička není chytrá, Blok je zkrátka hlupák.

Z Gorkého Nové žizni: „Ode dneška musí být i sebenaivnějšímu prostáčkovi jasné, že pokud jde o politiku lidových komisařů, nelze hovořit ani o elementární poctivosti, natožpak o nějaké statečnosti a revolučních ideálech. Máme co do činění se spolkem dobrodruhů, kteří se ve jménu vlastních zájmů, ve jménu prodloužení agonie svého hynoucího samoděržaví o několik dalších týdnů odhodlali k té nejzavrženíhodnější zradě zájmů vlasti i revoluce, zájmů ruského proletariátu, v jehož jménu dnes řádí na uvolněném trůně Romanovců.“

Z Vlasti Naroda: „S ohledem na neustále se množící a každou noc se opakující případy fyzického násilí, páchaného při výsleších v sovětu dělnických poslanců, žádáme Radu lidových komisařů, aby podobným výtržnickým praktikám a akcím zabránila. . .“

Je to stížnost z Borovičů.

Z Ruského slova: „Tambovští muzici ze vsi Pokrovskoje sestavili následující protokol: 30. ledna jsme coby pospolitost soudili dva dravce, naše občany Nikitu Alexandroviče Bulkina a Adriana Alexandroviče Kudinova. Podle všeobecné dohody naší pospolitosti byli souzeni a taky okamžitě zabiti.“ Vzápětí ona „pospolitost“ sestavila i svérázný zákoník trestů za zločiny:

„Když někdo někoho udeří, poškozený musí útočníka udeřit desetkrát.“

Když někdo někomu úderem způsobí poranění či zlomeninu, bude zbaven života.

Když někdo dopustí krádeže nebo přijme kradenou věc, bude zbaven života.

Když se někdo dopustí zhářství a bude přistižen při činu, bude zbaven života.“

Krátce nato byli při činu přistiženi dva zloději. „Pospolitost“ je okamžitě „postavila před soud“ a odsoudila k trestu smrti. Nejdřív zabili prvního: rozrazili mu hlavu přezmenem, vrazili mu vidle do boku, mrtvolu vysvlékli donaha a vyhodili na silnici. Pak se pustili do druhého. . .

Takové věci dnes čtete každý den.

Na Petrovce sekají mniši led na vozovce. Kolemjdoucí zlomyslně jásají:

„Vida! Tak už vás hnali! Teď budete muset dělat, co se vám řekne!“

Ve dvoře jednoho domu na Povarské štípe voják v kožené budně dříví. Kolem jde mužik, zastaví se, dlouho zírá, pak pokýve hlavou a trpce řekne:

„Zatracepená práce safraportská! Zatracepenej dezeltýre jeden špatná! S Ruskem je konec.“

7. února

Úvodník z Vlasti Naroda: „Nastává strašlivá hodina – Rusko a Revoluce hynou. Vše na obranu Revoluce, která ještě docela nedávno jásavě zářila do celého světa!“

Že se boha nebojíte! Kdy zářila?

Z Ruského slova: „Zabit byl bývalý náčelník štábu generál Januškevič. Zatkli ho v Černigově a na pokyn místního revolučního tribunálu ho eskortovali do Petropavlovské pevnosti v Petrohradu. Eskortu tvořili dva rudoarmejsi. Když vlak přijížděl do stanice Oredež, jeden z nich generála čtyřmi výstřely zabil.“

Sníh je ještě zimně třpytný, ale nebe již skrz oblačný svítivý opar září jarním jasem.

Na Strastné vylepují plakát na benefici Javorské. Tlustá, neomalená a hubatá růžově zrzavá ženská vybafla:

„Hele, co si to tu vylepujou! Kdo to po nich bude mejt? Vida je, buržousty, do divadla by chodili! To by se jim mělo zakázat. My do žádného divadla nechodíme. A furt strašej Němcema – prej že přijdou, a voni vurt nejdou a nejdou!“

Po Tverské jde dáma se skřipcem na nose, ve vojenské beranici, v ryšavém plyšovém žaketu, v potrhané sukni a naprosto přišerných kaloších.

Mnoho dam, kursistek a důstojníků postává po nárožích a cosi prodávají.

Do tramvaje vkročil mladý důstojník, zrudl a řekl, že „velmi lituje, ale bohužel nemůže zaplatit za lístek“.

V podvečer. Na Rudém náměstí oslepuje nízké slunce a dozrcadlova uježděný sníh. Trochu mrzne. Zašli jsme do Kremlu. Po nebi pluje měsíc a růžová oblaka. Je ticho, všude obrovské sněhové závěje. Před dělostřeleckým skladem poskřipuje válenkami voják v kožichu, s tváří jakoby vytesanou ze dřeva. Jak zbytečná se teď zdá tato stráž!

Vyšli jsme z Kremlu – kolem běží nějací kluci a s nadšeně nepřirozenou intonací vykřikují:

„Mogilev dobyla německá vojska!“

8. února

Andrej (sluha bratra Julije) je stále opovázlivější, až z toho jde hrůza. Slouží u něj už dvacet let a ve vztahu k nám byl vždy vytrvale

prostý, milý, uvážlivý, zdvořilý a srdečný. Ale teď jako by přišel o rozum. Slouží stále ještě pečlivě, ale je vidět, kolik ho to stojí úsilí, nemůže se na nás ani podívat, rozmlouvám s námi se vyhýbá, uvnitř je celý vztekle rozechvělý, a když už někdy nevydrží mlčet, vyhrkne nějaký záhadný nesmysl.

Když jsme dnes ráno byli u Julije, N. N. jako vždy mluvil o tom, že je vše ztraceno a že Rusko se hroutí do propasti. Andreji, který zrovna servíroval čaj, se najednou roztrásl ruce a tvář se zalila žárem:

„Ano, ano, hroutí se! Ale kdo za to může, no kdo? Buržoazie! Však ještě uvidíte, jak ji budou řezat, to teda uvidíte! Pak si vzpomene na toho vašeho generála Alexejeva!“

Julij se zeptal:

„Tak nám ale, Andreji, vysvětlete, proč tolik nenávidíte zrovna Alexejeva?“

Andrej se na nás ani nepodíval a zašeptal:

„Já vám nemám co vysvětlovat. To byste měli pochopit sami. . . “

„Ale ještě před týdnem jste přece stál skálopevně při něm. Tak co se stalo?“

„Co se stalo? Jen ještě počkejte – a pochopíte. . . “

Přijel kritik Derman – ten uprchl ze Simferopolu. „Říkal, že tam panuje „nepopsatelná hrůza“, vojáci a dělníci „se doslova brodí po kolena v krvi“. Jakéhosi starého plukovníka zaživa upekli v topeňšti lokomotivy.

2. března

„Necuda a opilec Rasputin, zlý génus Ruska.“ Jistě, to byl podarený ptáček. Ale co vy, co dnes věčně trčíte ve všech těch Medvědech a Toulavých psech?

Nová literární nízkost, ze které už se snad níž ani klesnout nedá: V odporné putyce otevřeli jakousi Muzikální tabatěrku – sedí tam spekulanti, podvodníci a pouliční holky a pořádají tam pirožky po sto rublech za kus, pijí chanžu z čajníků a básníci a beletristé (Aljoška Tolstoj, Brjusov atakdale) jim čtou svá i cizí díla, přičemž vybírají ty nejvulgárnější. Brjusov tam prý recitoval Gabrieliádu a vše, co je vytečkováno, pronášel doslova. Aljoška měl tu drzost navrhnout něco takového i mně – a prý dáme ti veliký honorář.

„Pryč z Moskvy!“ Ale nechce se. Přes den je přítom až podivuhodně ohavná. Počasí je vlhké, všechno je mokré a blátivé, na chodnících i na vozovkách jámy, vymletý led, o té chátře raději ani nemluvit. Večer a v noci zase všude pusto a prázdno, nebe se za občasnými pouličními lampami zhasle a chmurně černá. Jenže najednou tichá ulička, docela tmavá, jdete a najednou vidíte otevřená vrata a za nimi, v hloubi dvora, nádhernou siluetu starého domu, měkce tmavnoucího na pozadí nočního nebe, které je tu docela jiné než nad ulicí, a před domem stoletý strom, černá krajka jeho obrovité, košaté koruny. . .

Četl novu Treňovovu povídku (Nádeníci). Hnus. Così – jak je dnes obvyklé – naprosto vylhaného, vykládajícího o těch nejděsivějších věcech, ale přitom vůbec ne strašného, protože autor nebere věc vážně, jen unavuje svou přehnanou „vnímavostí“, „lidovostí“ jazyka a vůbec celým způsobem líčení, až by si člověk nejraději odplivl. A nikdo to nevidí, necítí, nechápe – naopak, všichni jsou nadšení: „Jak šťavnaté, jak barvité!“ „Sjezd sovětů“. Leninův projev. Ach, jaký to je živočich!

Četl o mrtvolách, stojících na mořském dně – jsou to zabítí, utopení důstojníci. A oni si přijdou s Muzikální tabatěrkou.

3. března

Němci obsadili Nikolajev a Oděsu. Moskvu by prý měli dobýt sedmnáctého, ale já tomu nevěřím a neustále se vypravuji na jih.

Majakovskému se na gymnáziu říkalo Idiot Polythemovič.

„Oděsa, rok 1919“

Píši při páchnoucí kuchyňské lampičce, pálím poslední zbytky petroleje. Jak to bolí, jak to uráží. Milí mí přátelé z Capri, všichni vy Lunačarští a Gorcí, vy opatrovníci ruské kultury a umění, co dřív hořeli svatým hněvem při každém varování nějaké té Nové Žizni ze strany „carských opričniků“ – co byste asi se mnou udělali teď, kdybyste mě přistihli nad tímto zločinným sepisováním u smradlavého kahance nebo u toho, jak budu tyto zápisky provinile zastrkovat někam do štěrbin pod okenním parapetem?

Ten domovník měl pravdu (*Moskva, podzim roku 17.*). „No dovolte?! Naší povinností vždy bylo a je přivést zemi k ústavodárnému shromáždění!“

Domovník, co seděl u vrat a toto vášnivé zvolání zaslechl – sváříci se zrovna rychle procházeli kolem něj – jen trpce pokýval hlavou:

„Jenže kam jsme to ve skutečnosti přivedli, vy zkurvenci!“

„Nejdřív menševici, potom nákladáky, a pak bolševici a obrněnce. . . “

Nákladák – jak strašlivým symbolem se pro nás všechny stal, kolik z toho nákladáku uvízlo v našich nejtěživějších a nejděsivějších vzpomínkách! Revoluce hned od prvního dne nerozborně splynula s tímto řvoucím a páchnoucím živočichem, přečpaným z počátku hysterkami a oplzlou vojáckou dezertérskou verbeží, a pak už vyloženými kriminálníky.

Veškerou hrubost soudobé kultury a její „sociální patos“ ztělesňuje právě nákladák.

Mluví, křičí a s pěnou u úst se zalyká, oči se skrz nakřivo nasažený skřípec zdají obzvlášť zběsilé. Kravata se mu vzadu vysoukala vysoko na špinavý papírový límeček, vestu má nemožně zaneřáděnou, ramena otahaného sáčka jsou poseta lupy, mastné řídké vlasy jsou rozčuchané a zježené. . . A to mě chtějí přesvědčovat, že tahle zmije je posedlá „plamennou, obětavou láskou“ k člověku, „žizní po kráse, dobru a spravedlnosti“!

A jeho posluchači?

Dezertér, který celý den zbůhdarma postává se slunečnicovými semínky v hrsti a celý den ta semínka mechanicky požírá. Vojenský plášť volně přehozený přes ramena, brigadýrku posunutou do týla. Je ramenatý, s krátkýma nohama. Je poklidně neomalený, žere a čas od času pokládá otázky – on nemluví, on se neustále jenom ptá; a ani jedné odpovědi přitom nevěří, ve všem hledá jen podvodné tlachy. Odpor k němu, k jeho tlustým stehnům v tlustém zimním khaki, k telecím řasám i k mléku z rozžvýkaných semínek na živočišně pravěkých rtech bolí až fyzicky.

Tatiščevova Ruská historie: „Bratr proti bratru, synové proti otcům, otroci proti pánům – jeden druhého lační usmrtit jen ze ziskuchtivosti, snaží se jeden druhého zbavit nevěda, co praví moudrý duch: *Píďě se po cizím, jednoho dne nad svým vlastním spláčeš.* . . “

A kolik hlupáčků je přitom přesvědčeno, že v ruských dějinách došlo k velkému „posunu“, k čemusi údajně zcela novému, doposud nevídanému!

Všechno neštěstí (a to strašné) spočívá v tom, že o „ruské historii“ zatím nikdo neměl ani to nejmenší skutečné ponětí!

přeložil Libor Dvořák

Fjodor Ivanovič Šaljapin: Maska a duše

Fragment z knihy vzpomínek. Vyjde koncem roku v nakladatelství H+H.

Žhavě mě vábil sen, že do života ruských lidí, který mi připadal tak pochmurný, bude vneseno nové světlo, že přestanou tolik plakat, tak nesmyslně a tupě trpět, tak temně a hrubě se veselit v opilství. A tak jsem se celou duší připojil ke svým přátelům a spolu s nimi snil, že jednou nespravedlivé zřízení smete revoluce a na jeho místo pro štěstí ruského lidu postaví nový. Člověkem, který na mě v tomto směru měl silný a řekl bych rozhodující vliv, byl můj přítel Alexej Maximovič Peškov – Maxim Gorkij. To on svým vášnivým přesvědčením a příkladem upevnil mou vazbu se socialisty, to jemu a jeho nadšení jsem uvěřil víc než komukoli a čemukoli jinému na světě.

Vzpomínám si, že jméno Gorkého jsem poprvé uslyšel od svého milého přítele S. V. Rachmaninova. Bylo to v Moskvě. Přijde ke mně jednou do Leontjevské uličky Serjoža Rachmaninov a přinese knihu.

„Přečti si,“ povídá, „jaký se nám objevil úžasný spisovatel. Bude asi mladý.“

Mám dojem, že to byla první Gorkého sbírka: *Malva, Makar čudra* a další povídky z úvodního období. Ty příběhy se mi opravdu velmi líbily. Vanulo z nich cosi, co leží blízko mé duši. Musím říci, že až dosud se mi zdá, když čtu Gorkého díla, že města, ulice i lidi, jež popisuje, všechny znám. Všechny jsem je viděl, ale nikdy jsem si nepomyslel, že bude pro mě tak zajímavé znovu si je prohlédnout skrze knihu. Vzpomínám si, že jsem autorovi poslal do Nižního Novgorodu dopis s vyjádřením svého nadšení. Odpověď jsem ale nedostal. Když jsem v roce 1896 zpíval na tamější výstavě, Gorkého jsem ještě neznal. V roce 1901 jsem ale do Nižního přijel znovu. Zpíval jsem ve Veletržním divadle. Jednou jsem při představení *Života za cara* dostal vzkaz, že v divadle je Gorkij a že se chce se mnou seznámit. V další přestávce ke mně přišel člověk s tváří, která mi připadla originální a přitažlivá, i když nepříliš hezká. Pod krásnými dlouhými vlasy, nad trochu směšným nosem a vystupujícími lícními kostmi žhnuly citem hluboké, dobré oči zvláštního jasu, připomínající jas jezera. K tomu kníry a malá bradka. Napůl se usmál, podal mi ruku, pevně stiskl mou a mně rodnou povolžskou výslovností se zdůrazněným „o“ řekl: „Slyšel jsem, že jste taky náš bratříček Isaakij (jeden z nás).“

„Tak nějak,“ odpověděl jsem.

A tak jsme od prvního stisku ruky zřejmě pocítili jeden ke druhému sympatii – nebo přinejmenším já.

Začali jsme se často setkávat. Někdy on přišel za mnou do divadla, i přes den, a šli jsme spolu do Kunavina na pelmeně, naše oblíbené severské jídlo, jindy jsem já šel k němu, do jeho skromného bytu, vždy přeplněného návštěvníky. Bývali tu všemožní lidé, i zádumčiví, i veselí, i soustředěně ustaraní, i prostě lhostejní, ale z větší části byli všichni mladí a přicházeli, jak se mi zdálo, napít se chladné vody z toho krásného pramene, jaký jsme v A. M. Peškovovi-Gorkém spatřovali.

Prostota, dobrota, nenucenost toho zdánlivě bezstarostného mladého muže, jeho srdečná láska k jeho dětičkám, tehdy malým, a zvláštní laskavost Povolžana k manželce, okouzlující Jekatěrině Pavlovně Peškovové, to vše si mě tak získalo a tak mě to uchvátilo,

že mi připadalo, že jsem konečně našel ten krb, u kterého je možno pozapomenout, co je to nenávisť, naučit se lásce a začít žít jakýmsi zvláštním, jedině radostným a ideálním životem člověka. U toho krbu jsem už docela uvěřil, že pokud na světě jsou opravdu dobří, upřímní lidé, z duše milující svůj lid, tak je to Gorkij a jemu podobní, kteří jako on vidí tolik utrpení, strádání a všemožných otisků žalného lidského žití. Tím těžší pro mě bylo a tím víc mě mrzelo, když jsem viděl, jak Gorkého sebrali četníci, odvedli ho do vězení a poslali do vyhnanství na sever.¹ V tu chvíli jsem začal pozitivně věřit, že lidé, kteří si říkají socialisté, tvoří kvintesenci lidského rodu, a má duše začala žít spolu s nimi.

Dost často jsem pak v jarních a letních měsících přijížděl na Capri, kde (mimochodem v pronajatém, ne ve vlastním domě) Gorkij občas žil. Atmosféra v jeho domě byla revoluční. Já se ale musím přiznat, že mě zaujímaly a poutaly pouze humanitární poryvy těch idejemi rozrušených lidí. Když jsem ovšem činil nepříliš časté pokusy načerpat nějaké vědomosti ze socialistických knížek, měl jsem hned od první stránky pocit nevýslovné nudy a dokonce, přiznám zahanbeně, odpudivosti. Ale však také doopravdy – k čemu já jsem potřeboval vědět, kolik se z pudu železa udělá koleček do hodin, kolik za jejich výrobu dostane první podvodník, kolik druhý, kolik třetí a co zůstane podvedenému dělníkovi? Hned jsem chápal, že někdo je ošizen a někdo šidí. „Upravovat vztahy“ mezi jedním a druhým se mi upřímně řečeno nechtělo. A tak jsem socialistickou učeností pohrdl. . . Ale je to škoda! Kdybych se o socialismu víc poučil, kdybych věděl, že za socialistické revoluce musím o všechno až do posledního chlupu přijít, zachránil bych možná nejednu stovku tisíc rublů, kdybych si ruské revoluční peníze včas převedl do zahraničí a proměnil je v buržoazní valuty.

Pod bolševiky

Prozatímní vláda je svržena. Ministři jsou zatčeni. Do dobytého hlavního města triumfálně vjíždí Vladimír Iljič Lenin. O lidech, kteří se přes noc stali vládci Ruska, jsem měl velmi chabé ponětí. Mezi jiným jsem nevěděl, co je zač ten Lenin. Vůbec se mi zdá, že historické „postavy“ se vytvářejí buď ve chvíli, kdy je vezou na popraviště, nebo ve chvíli, kdy posílají na popraviště jiné. V té době se ještě střílelo jednotlivě a tajně, takže Leninova génia jsem já, politický nevzdělanec, dosud příliš nezpozoroval. O takovém Trockém jsem věděl víc. Ten chodil po divadlech a hned z galerie, hned z lóže hrozil pěstmi a přezíravým tónem říkal obecnstvu: „Na ulicích teče krev lidu a vy se, vy necitelní buržousti, chováte tak nízce, že posloucháte nicotné ubohosti, které vám prozpěvují neschopní komedianti. . . “ O Leninovi jsem však byl naprosto nepoučen, a proto jsem ho na Finské nádraží vítat nejel, i když ho vítal Gorkij, který měl myslím v té době k bolševikům nepřátelský vztah.

První trest boží, který mě – zřejmě za onen čin – stihl – bylo, že mi jacísi mladí muži zrekvírovali automobil. Opravdu, nač potřebuje ruský občan auto, když ho nepoužil k tomu, aby jako věrný poddaný jel vítat vůdce světového proletariátu? Usoudil jsem, že můj automobil potřebuje „lid“, a velmi lehko jsem se utěšil. V tyhle první dny panství nových lidí si hlavní město ještě jasně neuvědomovalo, čím bude v praxi pro Rusko bolševický režim. A je tu první strašlivý otřes. Námořníci v nemocnici bestiálně zavraždili „nepřátele lidu“, pacienty Kokoškina a Šingareva, zatčené ministry Prozatímní vlády, nejlepší představitele liberální inteligence.²

¹ Maxim Gorkij žil v Nižním Novgorodu pod přísným policejním dozorem. Šaljapin toho byl svědkem. „Na sever“ však spisovatel do vyhnanství poslán nebyl.

² Andrej Ivanovič Šingarev (1869–1918), lékař, Fjodor Fjodorovič Kokoškin

Vzpomínám se, jak mě po téhle vraždě otřesený Gorkij vyzval, abych s ním šel na ministerstvo spravedlnosti domáhat se propuštění dalších zatčených členů Prozatímní vlády. Přišli jsme do jakéhosi prvního patra velkého domu, kdesi na Koňušenné, myslím blízko Něvy. Přijal nás tam člověk v brýlích a s mocnou hřívou vlasů. Byl to ministr spravedlnosti Štejnberg.³ V započatém rozhovoru jsem zaujímal skromnou pozici stafáže. Mluvil jen Gorkij. Rozčilen a bledý prohlašoval, že takové chování k lidem je odporné. „Trváme na tom, aby byli členové Prozatímní vlády okamžitě propuštěni, jinak se s nimi stane to, co se stalo se Šingarevem a Kokoškinem. Je to ostuda pro revoluci.“ Štejnberg se ke Gorkého slovům postavil s velkou sympatií a slíbil, že co nejdříve udělá všechno, co může. Kromě nás se myslím na úřady s podobnými naléhavými žádostmi obracely i jiné osoby, které vedly politický Červený kříž. Za nějakou dobu byli ministři propuštěni. V úloze zastánce nevině zatýkaných Gorkij v té době vystupoval velmi často, řekl bych dokonce, že to bylo hlavním smyslem jeho života v prvním období bolševismu. Setkával jsem se s ním často a pozoroval u něho velmi mnoho něhy k té třídě, které hrozil zánik. Z laskavosti srdce zatčené nejen osvobodil, ale dával také peníze, aby tomu či onomu člověku pomohl zachránit se před tehdy zuřivě řádící, nevzdělanou a hrubou silou a uprchnout do zahraničí.

Gorkij své pocity neskrýval a bolševickou demagogii otevřeně odsuzoval. Vzpomínám si na jeho řeč v Michajlovském divadle.⁴ Revoluce, prohlásil, není bezduché řádění, ale ušlechtilá síla, soustředěná v ruku pracujícího lidu. Je to vítězství práce, stimulu, který uvádí svět do pohybu. Jak se tyto vznešené úvahy rozmělnily řečmi, které se ozývaly v témž Michajlovském divadle, na náměstích a v ulicích a krvelačnými výzvami k ničení a drancování! Velmi brzy jsem pocítil, jak zklamaně Gorkij pohlíží na rozvíjející se události i na nastupující nové činitele revoluce.

Znovu, ne poprvé a ne naposled, musím říci, že je mi velmi málo pochopitelná také jedna podivná ruská skutečnost. Někdo řekne, že ten a ten je darebák, a hned se toho všichni chytanou. Každý ochotně opakuje „darebák“, lehce jako laciný bonbon převaluje to slovo v ústech. Tak na tom v té době byl Gorkij. Hluboce trpěl a odevzdával svou duši – odvážím se to tak říci – obětí revoluce, a nějácí velkododavatelé morálky šířili pověsti, že prý nemyslí na nic jiného než jak si doplnit umělecké sbírky, na které údajně vynakládá obrovské peníze. Jiní se vyjadřovali ještě lépe: Gorkij prý využívá utrpení a neštěstí oloupených aristokratů a bohatých lidí a za pakatel od nich skupuje drahocenná umělecká díla. Gorkij se opravdu nadšeně věnoval sběratelství, ale co to bylo za sběratelství: jednou sbíral staré ručnice nebo jakési čínské knoflíky, jindy španělské hřebínky a vůbec všemožné nesmysly. Pro něho to byly „výtvořiny lidského ducha“. U čaje nám třeba ukázal takový úžasný knoflík a říkal: „Tohle udělal člověk! Jakých výšin může dosáhnout lidský duch! Vytvořil takovýhle knoflík, zdánlivě nepotřebný. Chápete, jak je třeba si člověka vážit, jak je třeba milovat lidskou osobnost?“

My, jeho posluchači, jsme skrze obyčejný, ale čínskou řezbou zdobený knoflík jasně spatřili, že člověk je krásný výtvořina Boží. . .

Poněkud jinak ale pohlíželi na člověka lidé, kteří drželi v rukou moc. Navíc ti si zapínali a rozpínali, přišívali a odstříhovali jiné „knoflíky“. Revoluce probíhala plnou parou.

(1871–1918), soukromý docent, členové ústředního výboru strany kadetů.

³I. Z. Štejnberg, levicový eser, od 9. (22.) prosince 1917 lidový komisař spravedlnosti. V dubnu 1918 z Rady lidových komisařů vystoupil.

⁴Šaljapin má na mysli vystoupení Maxima Gorkého na zasedání Svazu umělců v Michajlovském divadle 12. března 1917.

Zažil jsem nesmírně skličující a pobouřené ohromení, když jsem krátce nato v Monte Carlu dostal od přítele malíře Serova hromadu novinových výstřižků o své „monarchistické demonstraci“. V *Ruském slově*, které redigoval můj přítel Doroševič, jsem spatřil báječně vyvedenou kresbu, na níž jsem byl zobrazen u nápovědovy budky s vysoko zdviženýma rukama a doširoka otevřenými ústy. Pod obrázkem bylo napsáno: „Monarchistická demonstrace v Mariinském divadle vedená Šaljapinem.“ Když se tohle píše v novinách, myslím si, co se asi předává od úst k ústům! Proto jsem se vůbec nepodivil smutné poznámce připsané Serovem: „Je to ale neštěstí, když už i ty ležeš po čtyřech. Měl by ses stydět.“

Napsal jsem mu, že nemá věřit hloupým pomluvám, a ten vzkaz jsem mu vytkl. Jenže zpráva o tom, jak jsem zradil lid, se mezitím donesla i do departmentu Alpes Maritimes. Jednoho dne jsem se vracel z Nice do Monte Carla, seděl jsem v kupé a rozmlouval s přítelem, když tu náhle nastoupili do vozu nějakí mladí lidé, frekventanti, studenti, snad i nějakí mladí úředníci, a začali na mou adresu pronášet všemožné urážky: „Lokaj, darebák, zrádce!“

Zabouchl jsem dveře kupé. Ti mladí nalepili na okno papír, na němž bylo velkými písmeny napsáno: „Slouho!“

Když o tom vyprávím svým ruským přátelům a ptám se, proč mě ti lidé uráželi, dosud mi odpovídají: „Protože na vás byli hrdí a měli vás rádi.“ Podivná, jakási uslintaná láska!

Byli to samozřejmě mladí lidé, svůj neurvalý čin si dovolili z důvodů naprosté ignorance a pochybné výchovy. Jak jsem si ale měl vyložit chování jiných, skutečně kulturních osob, které tisíce ctí a váží si jich jako učitelů života.

Rok před touhle příhodou jsem zpíval právě v Monte Carlu. Do šatny za mnou přiběhl rozrušený člověk a s nefalšovanou upřímností mi řekl, že je mým zpěvem i hereckým výkonem hluboce dojat, že pouhým tímto večerem je jeho život naplněn. Snad bych si nadšených slov a pochval ani nijak zvlášť nevšiml, kdyby neuvedl své jméno – Plechanov.

O tom člověku jsem samozřejmě slyšel. Byl to jeden z nejvážnějších a nejvzdělanějších vůdců ruských sociálních demokratů a přitom nadaný publicista. A když mi řekl: „Tolik bych si s vámi chtěl posedět a vypít šálek čaje,“ s upřímným potěšením jsem odpovéděl: „Samozřejmě, přijďte za mnou do Hôtel de Paris. Budu moc šťastný.“

„A nedovolil byste mi přijít s manželkou?“

„Jistěže, jistěže, s manželkou, budu moc rád.“

Plechanovovi ke mně přišli, popili čaj a rozmlouvali se mnou. Plechanov mi podobně jako Gogol pravil: „Jen mít víc takových lidí, to by se ve Vinnici dařilo. . .“

Když odcházel, požádal mě o fotografii. Byla radost ho poslouchat a bylo příjemné vědět, že ho zajímá můj snímek. napsal jsem mu na něj: „Se srdečnými city.“

A pak, několik dní poté, co mi mladí lidé plivali do tváře urážky, jsem přišel domů, našel tam obálku, která mi byla adresována z Mentonu, a v ní fotografii, na níž jsem si přečetl dva nápisy, jeden svůj starý – „Se srdečnými city“ – a druhý čerstvý od Plechanova: „Vrací se vzhledem k nepotřebnosti.“ A ve stejné době mi v Petěrburgu známý ruský literát⁵ napsal dopis plný výtek a výčitek. Prý jsem poškodil jméno ruského kulturního člověka. Později jsem se dozvěděl, že pohoršený autor dal těmto svým intimním citům zármutku hektografickou podobu. Kopie svého mně adresovaného dopisu rozeslal po redakcích všech novin v hlavních městech. Ať se potomci pravoslavných dozvědí, jak ušlechtilé pocity choval.

⁵Je míněn A. V. Amfitěatrov (1862–1938).

Musím se otevřeně přiznat, že tahle štvance dolehla na mou duši jako těžký balvan. Snažil jsem se pochopit podivnost toho neuvěřitelného vztahu ke mně a začal jsem se sám sebe ptát, zda jsem snad opravdu nespáchal nějaký strašný zločin. Není nakonec samotné mé účinkování v imperátorském divadle zradou lidu? Velmi mě zaměstnávala otázka, jak na ten incident pohlíží Gorkij.

Ten byl v té době na Capri a mlčel. Po straně jsem se doslechl, že mnozí, kteří za ním na Capri přijeli, si nenechali ujít příležitost mnohoznačně mrknout zaostřeným očkem směrem ke mně. Když jsem ukončil sezonu, napsal jsem Gorkému, že bych k němu chtěl přijet, ale než to udělám, rád bych věděl, zda se i on nenakazil všeobecnou psychózou. Odpověděl mi, že je skutečně rozčilen z pověstí, které mu lidé hučí do uší. Proto mě prosí, abych mu napsal, co se doopravdy stalo. Napsal jsem mu to. Gorkij odpověděl žádostí, abych okamžitě přijel.

Proti svému zvyku očekávat hosty doma nebo na přístavním molu mi tentokrát přijel naproti až k parníku. Ten citlivý přítel pochopil a vycítil, jaké trápení jsem v té době prožíval. Byl jsem tím jeho ušlechtilým gestem tak dojat, že jsem se radostným rozrušením rozplakal. Alexej Maximovič mě uklidnil, když mi ještě jednou dal na srozuměnou, že ví, zač stojí malicherná lidská špína.

Během téhle knihy jsem mnohokrát mluvil o Alexeji Maximoviči Peškovovi (Gorkém) jako o blízkém příteli. Na přátelství toho vynikajícího spisovatele a stejně vynikajícího člověka jsem byl celý život hrdý. Teď je to přátelství zkaleno a já mám pocit, že kdybych tuto pro mě smutnou okolnost zamlčel, rovnalo by se to utajování pravdy. Nesluší se nosit na klopě čestný řád, když právo na jeho nošení začalo být pochybné. Proto v této knize, která je mým zúčtováním, považuji za nutné věnovat několik stránek svým vztahům s Gorkým.

Už jsem vyprávěl, jak prostě, rychle a pevně se naše vzájemné přátelství v Nižním Novgorodě na počátku tohoto století utvořilo. I když jsme se seznámili relativně pozdě – oba jsme v té době už nabyli proslulosti –, Gorkij mi vždycky připadal jako přítel z dětství, tak mladý a bezprostřední vztah jsme jeden k druhému pociťovali. A opravdu jsme také svá časná mladická léta prožili jakoby spolu, bok po boku, i když jsme o existenci toho druhého neměli ani ponětí. Z chudého a temného života předměstí – on nižegorodského, já kazaňského – jsme se oba stejnými cestami vydali za zápasem a slávou. A byl den, kdy jsme zároveň, ve stejnou hodinu, oba zakleпали u dveří Kazaňského operního divadla a zároveň jsme skládali zkoušku do sboru. Gorkého přijali, mě odmítli. Nejednou jsme se tomu později spolu zasmáli. Potom jsme se ještě vícekrát stali sousedy v životě, pro nás oba stejně skličujícím a obtížným. Já jsem stál v „řetězu“ na volžském přístavním molu a z ruky do ruky přehazoval melouny, on tamtéž jako přístavní dělník nejspíš tahal nějaké pytle z parníku na břeh. Já jsem byl u ševce a Gorkij, pravděpodobně někde blízko, u nějakého pekaře. . .

Láska k člověku vlastně nepotřebuje zdůvodňování. Máme rádi, protože máme rádi. Ale moje srdečná celoživotní láska ke Gorkému byl nejen instinktivní. Ten člověk měl všechny vlastnosti, které mě na lidech vždy přitahovaly. Stejně jako opovrhují netalentovanou ješitností, skláním se upřímně před nadáním pravým a nefalšovaným. Gorkij mě uváděl v nadšení svým vynikajícím literárním talentem. Vše, co napsal o ruském životě, je mi tak známé, blízké a drahé, jako bych při každé skutečnosti, o níž vypráví, byl sám osobně přítomen.

Na lidech si vážím znalostí. Gorkij toho věděl tolik! Viděl jsem ho ve společnosti vědců, filosofů, historiků, malířů, inženýrů, zoo-

logů a nevím koho dalšího. A ti kompetentní lidé vždy, když s ním rozmlouvali o svém speciálním námětu, jako by v něm nalézali spolužáka. Gorkij zná věci velké i malé se stejnou úplností a solidností. Kdyby mě například napadlo se ho zeptat, jak žije hýl, dokázal by mi o něm Alexej Maximovič povědět takové podrobnosti, že kdyby se dali dohromady všichni hýlové za tisíce let, nemohli by to o sobě vědět.

Dobro je krása a krása je dobro. V Gorkém se to slévalo. Nedo-
kázal jsem se bez nadšení dívat, jak se mu v očích leskly slzy, když slyšel krásnou píseň nebo se kochal opravdově uměleckým dílem malíře.

Vzpomínám si, jak vznešeně chápal poslání inteligenta. Jednou na večírku u kteréhosi moskevského spisovatele v domku ve dvoře na Arbatu se literáti v přestávkách mezi zpívání *Poutníka* za doprovodu guslí, popíjením vodky a jejím zajídáním pustili do sporu, co vlastně znamená inteligent. Přítomní spisovatelé a inteligenti se vyslovovali různě. Jedni říkali, že je to člověk se zvláštními intelektuálními vlastnostmi, druzí, že je to člověk výjimečně duševně stavěný, a tak dál, a tak dál. Svou definici inteligenta přednesl také Gorkij a já jsem si ji zapamatoval: „Je to člověk, který je v každém okamžiku života připraven postavit se s odhalenou hrudí všem do čela na obranu pravdy a nelitovat ani vlastního života.“

Za přesnost slov neručím, ale smysl předávám věrně. Věřil jsem v Gorkého upřímnost a cítil, že to není pustá fráze. Nejednou jsem ho viděl s odhalenou hrudí v čele všech. . .

Pamatuji si ho nemocného, bledého, silně kašlajícího pod eskortou četníků na moskevském nádraží. Posílali ho tehdy do vyhnanství kamsi na sever. My, jeho přátelé, jsme ho vyprovázeli do Serpuchova. Tam nemocnému umožnili odpočinout si a vyspat se v posteli. V malém hotýlku pod dohledem týchž četníků jsme uspořádali veselý večer na rozloučenou, veselý proto, že fyzické utrpení Gorkého nijak nevyvádělo z míry, stejně jako ho nevyváděli z míry četníci a vyhnanství. Žila víra ve věc, pro kterou trpěl, a to nám všem skýtalo povznesený pocit, zkalený lítostí nad jeho nemocí. Tak bezstarostně a vesele se smál prudkým proměnám života a tak malý význam jsme přikládali skutečnosti fyzického uvěznění našeho přítele, protože jsme věděli, kolik má v sobě vnitřní svobody.

Vzpomínám si, jak byl vzrušený a bledý v den 9. ledna 1905, kdy se prostí ruští lidé, vedení Gaponem, vydali k Zimnímu paláci, aby na kolenou prosili cara o svobodu, a v odpověď na prostomyslnou poníženou prosbu dostali od vlády olověné kulky do prsou: „Nevinné lidi zabíjejí, lotři!“ A i když jsem téhož večera zpíval ve Šlechtickém shromáždění, měl jsem tehdy v sobě touž pravdu s Gorkým.

Je pochopitelné, s jakou radostí jsem od Gorkého slyšel mně adresovaná slova: Ať mi o tobě řeknou cokoli špatného, Fjodore, nikdy neuvěřím. Ani ty nevěř, když ti řeknou něco špatného o mně.“

A také si pamatuji: „Kdyby se naše cesty někdy jakkoli rozešly, budu tě mít rád. Ani toho tvého Susanina nepřestanu mít rád.“

A skutečně jsem mnohokrát v životě pocítil Gorkého lásku, jeho oddanost ke mně a jeho důvěru. Pevně držel své slovo.

Když jsem během bolševické revoluce pocítoval výčitky svědomí, že bych měl opustit rodnou zemi a trápil jsem se vzniklou životní i pracovní situací, zeptal jsem se jednou Gorkého, co si myslí, že bych měl udělat. Jeho láskyplný cit mi odpověděl: „No, kamaráde, myslím, že bys teď měl vodsud odjet.“ Vodsud to znamenalo z Ruska.

Odjel jsem až dost dlouho po jeho radě, ale odjel jsem. Prožil jsem už řádný čas v zahraničí, když jsem jednou dostal od Gorkého

dopis s návrhem, abych se vrátil do Sovětského svazu. ⁶ Se vzpomínkou, jak těžké pro mě bylo tam žít a pracovat a s nepochopením, proč se názor Alexeje Maximoviče změnil, jsem mu odpověděl, že do Ruska by se mi teď jet nechtělo, a otevřeně jsem vysvětlil důvody. Psal jsem o tom Gorkému na Capri. ⁷ Alexej Maximovič ovšem už mezitím stačil Rusko navštívit a zřejmě tam shledal novou možnost, jak bych v zemi mohl žít a pracovat. Já ale, to se musím přiznat, jsem v tu možnost neuvěřil. Otázka mého návratu do Ruska tak dočasně zůstala viset ve vzduchu. Gorkij se k ní nevracel. Později ale, když jsem se ocitl v Římě (zpíval jsem tam v představeních), jsem se s ním setkal osobně. Stále ještě přátelsky mi tehdy řekl, že je *nutné*, abych se vydal do vlasti. Znovu a rozhodněji jsem to odmítl a řekl, že tam jet nechci. Nechci, protože nevěřím v možnost tam žít a pracovat tak, jak já život a práci chápu. A ne že bych se bál některého konkrétního z vládců a vůdců, bojím se, abych tak řekl, celého uspořádání vztahů. Bojím se „aparátu“. I ty nejlepší záměry některého z vůdců vůči mně mohou zůstat nenaplněny. Jednoho krásného dne může nějaké zasedání nebo kolegium zničit vše, co mi bylo slíbeno. Budu třeba chtít jet do zahraničí, ale nechají mě doma, zadrží mě a ani bohovi nikam nepustí. A pak si hledejte, kdo to spískal. Jeden řekne, že on o tom nerozhoduje, druhý řekne: „Vyšel nový dekret.“ A ten, kdo vám to slíbil a komu jste uvěřili, rozhodí rukama a prohlásí: „Můj milý, tohle je přece revoluce, požár. Jak můžete vznášet nějaké nároky na mě?“

Alexej Maximovič, to je pravda, jezdí tam a zpět. Jenže on je přece účinkující osobou revoluce, je vůdce, a já, já nejsem komunist, menševik ani socialista revolucionář, monarchista ani kadet. A když potom člověk na otázku, kdo jsi? odpoví takhle, tak mu pěkně řeknou: „No právě proto, že nejsi to ani ono, ale čert ví co, sed, ty parchante, na Presně.“

Jenže já se svou zbojnickou povahou jsem tuze rád volný a žádné rozkazy, carské ani komisařské, nesnáším.

Pocítil jsem, že se Alexeji Maximovičovi moje odpověď příliš nelíbila, a když jsem potom, donucen bezohledným postojem sovětského zřízení k mým zákonným právům dokonce i v zahraničí, učinil ze svého rozhodnutí nevracet se do Ruska všechny logické závěry a „dovolil si“ ta svá práva hájit, rozevřela se v našem přátelství hluboká trhlina. Netajím se a rozrušen říkám, že mezi nemnohými ztrátami a několika rozchody posledních let je pro mě ztráta Gorkého jedna z nejtěžších a nejbolestnějších.

Myslím si, že vnímavý a chytrý Gorkij by dokázal, kdyby chtěl, pochopit mé pohnutky v této otázce méně zaujatě. Já ze své strany nedokážu vyslovit předpoklad, že by tenhle člověk mohl jednat pod vlivem nízkých pohnutek a domnívám se, že všechno, co se v poslední době s mým milým přítelem dělo, má nějaké vysvětlení, neznámé mně ani jiným, ale odpovídající jeho osobnosti a povaze.

Co se tedy stalo? Zjišťuji, že se stalo to, že jsme náhle začali rozdílně chápat a hodnotit dění v Rusku. Myslím si, že v umění stejně jako v životě dvě pravdy být nemohou. Pravda je jenom jedna. Kdo ji má, to se neopovažují rozhodnout. Možná já, možná Alexej Maximovič. Na společné, na pravdě dřívějších let, se v každém případě už neshodujeme.

Vzpomínám si například, s jakým příjemným rozechvěním jsem jednou poslouchal, jak se Alexej Maximovič nadšeně vyjadřoval o

⁶ Šaljapin má nejspíš na mysli list z 15. listopadu 1928, ve kterém Maxim Gorkij psal: „Moc ti tě chtějí poslechnout v Moskvě. Říkali mi to Stalin, Vorošilov a další. Vrátili by ti i ‚skálu‘ na Krymu a nějaké další cennosti.“

⁷ Maxim Gorkij tehdy nežil na Capri, ale v Sorrentu.

I. D. Sytinovi.⁸ „Tohle je člověk!“ pronášel se zářícíma očima. „Jen si to představte, obyčejný mužik, ale tak chytrý, tak dobře to má v hlavě srovnané, tak energický a tak daleko to dotáhl!“

Opravdu – čím začal a kam to dotáhl. Vždyť všichni tihle ruští muzici, Alexejevové, Mamontovové, Sapošnikovové, Sobašnikovové, Tretjakovové, Morozovové, Ščukinové, všichni byli ve hře národa a země takovými trumfy, no a teď jsou to kulaci, škůdcovský živel, který je třeba nemilosrdně vymýtit! Já se ale nedokážu vzdát nadšení jejich talenty a kulturními zásluhami. Tak hrozně mě mrzí, když teď vím, že jsou považováni za nepřátele lidu, které je třeba bít, a když se dozvídám, že tuhle myšlenku sdílí i můj první přítel Gorkij.

Nadále si myslím a cítím, že svoboda člověka v životě i v práci je vrcholným dobrem. Štěstí se lidem nemá vnucovat silou. Nevíme, kdo jaké štěstí potřebuje. Mám nadále rád svobodu, kterou jsme kdysi oddaně milovali s Alexejem Maximovičem oba.

přeložil Milan Dvořák

Pranýř překladatelů

A na závěr něco překladatelských poklesků, jak byly uloveny uživateli serveru www.okoun.cz a www.nyx.cz.

Richard Novinky.cz o postřeleném americkém školákovi: Zajatému spolužákovi se podařilo utéct a mladík se zbraní se schoval v koupelně. „Ohrožený důstojník SWAT použil 'smrtící sílu'“, oznámila doslova místní policie.

Barclay Chci se zeptat, jestli bych mohl vlastnit i originální kopie. Titulky k filmu *Ray*.

merissa „Maltská whiskey“ se (m.j.) vyskytla v románu *Rituály*. Přeložila Veronika Havlíková.

Ajgor Já se pochlubím sledováním DVD *Bratrstvo neohrožených* (s titulky). Nic proti překladu, ale v titulcích se zásadně objevují dvě jména vedle sebe ve stylu „vem sebou Popey and Shifty“, „jde sem Winters and Nix“ no a v devátém díle vojáci „nasedli na Autobahn. . .“.

Obey Pardon, že nenavazuji na zdejší diskuzi, ale musím si ulevit. Na pranýř bych si dovolil posadit a do kola vmotat jistou J. Koblížkovou, která je podepsaná coby překladatelka románu *Panský dům* od J. Clavella, který vydalo nakladatelství Mustang v polovině 90. let. Tedy něco tak příšerného jsem ještě neviděl. Jenom pár perliček: americký výraz „billion“ je evidentně přeložen jako. . . bilion. Překladatelka zde předvádí nejen neznalost angličtiny, ale i neprostou absenci zdravého rozumu. Jinak by ji muselo trknout, že hodnota soukromé společnosti v 60. letech asi nebude půl bilionu. Navíc když o pár stránek dál se o 20 milionech píše jako o neuvěřitelné částce, která odvrátí krach jisté společnosti. Slovíčko „sorry“ je podle překladatelky asi již součástí českého jazyka, protože se ho neunavuje překládat. A tak to jde dál a dál. Ani si netroufám odhadnout, co bylo v angl. originále na místě, které autorka přeložila jako „sekerník“ (zřejmě tam původně byl nějaký výraz ze slangové business english, který překladatelka neměla ve slovníku.) A ošklivě mučit by zasloužil i korektor, na každé stránce jsem zatím našel překlep nebo hrubku :(

⁸Ivan Dimitrijevič Sytin (1851–1934) – vydavatel a knihkupec

trish Dabing, to jsou chuťovky, obzvláště u nás. Ve filmu *Táta v sukni* se v jedné scéně Mrs. Doubtfire podivuje, že oblíbenou knížkou malé dcerky je take „Stuartovna Malá“ a drží v ruce knížku o neodolatelném malém bílém myšákově (Stuart Little).

Case Ach jo. . . zase tu mám jednoho 'trilobita'. . . po VELMI dlouhé době jsem víceméně ze studijních důvodů otevřel Neffův překlad *Neuromancera*, knížky, kterou znám v originále prakticky nazpaměť. . . docela často se divím. . . Hlavní hrdina má pocit, že ho někdo sleduje a chce ho zabít, a proto zaběhne do jakéhosi podniku a na recepční křikne „Strčte si bezpečáky někam.“ V originále bohužel „Get your security up here.“ Volá svému zákazníkovi, pro kterého má zboží (přičemž z předchozího textu je jasné, že jde o jakousi lahev v chladničce), a sděluje mu, že „Mám pro tebe ty písničky, cos chtěl.“ V originále samozřejmě „I got the music you wanted“. Barman, který se ohradí proti chování jistých goril v jeho podniku, sděluje hlavnímu hrdinovi, že „Tihle to mají znát líp.“ Aneb „These should know better.“ Já vždycky věděl, že Neffovi se sice IMHO *Neuromancer* dost povedl jazykově, ale překlad jako takový že byl horší, ale přece jen se občas i tak dost divím. . . a to je strana asi 20, teprve. . .

Happyman V rámci prepínania televízie som v piatok večer tuším na TV Joj natrafil na prekladateľský skvost, čo sa tu už spomínal (ak si dobre pamätám): *Hard to Kill* so Stevenom Seagalom. Nebol som pripravený na dve skvelé hlášky hneď po sebe:

„Kde jsou policajti, když je potřebuješ?“

„Sedí na zadku a cpou se ořechovým těstem.“

O pár desiatok sekúnd na to ako upozornenie pre ozbrojených lupičov v obchode: „Máte jeden náboj vľavo.“

Ajgor Můj oblíbený film *National Treasure*. Včera jsem viděl originální verzi (s titulky). Sice chápu že titulky a dabing mají rozdílná pravidla, ale pokud se zásadně liší, asi někde bude chyba. Příklad: dabing: „Máte cennou sbírku – ale jeden knoflík vám chybí“, titulky: „Máte cenou sbírku, ta vám musela dát práci“.

Happyman Seriál *Červený trpaslík*, systémová hláška „Error finding server. . . “ preložená ako „Chyby hledající server. . . “. Milé.

Y. T. Seriál na Primě, překlad Radek Svoboda:

„Něco hrozného jsem o něm zjistila!“

„Je ženatý?“

„Je terminální?“

Barclay Seriál Simpsonovi. „Střelili mě do zad při představení Boba Nadějíáka.“

fluxoft Dostal jsem na kontrolu překlad reklamy Nestlé k filmu *Cars* (jehož hlavní hrdina se jmenuje Lightning McQueen). První věta zněla: „To je blesková královna!“

FIN Film *Lord of War*, titulky:

„. . . with uzi submachine guns. . . “

„. . . můj kontakt mě seznámil s ponorkovými zbraněmi uzi. . . “

VEETUHS Seriál *Star Trek* (debata o čaji).

„It's flavoured with passion fruit.“

„Je ochucen smyslným ovocem.“

vyplavil Radim Kučera

